

Azîz Mahmud Hüdâyî'nin *Habbetü'l-Mahabbe* Adlı Risalesi

PROF. DR. EMRULLAH İŞLER
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Giriş:

Habbetü'l-Mahabbe, Azîz Mahmud Hüdâyî'nin yazdığı Arapça risalelerden biridir. İstanbul kütüphanelerinde 21¹, Milli Kütüphane'de ise iki² ayrı yazması bulunmaktadır. Yazmaların varak sayısı, sayfa yapısı ve yazı stiline göre 5 ile 11 arasında değişmektedir. Dili akıcı ve anlaşılır olup yazarının Arapçaya vakıf olduğunu gâyet açık bir şekilde göstermektedir. Öte yandan risalede bir takım dil yanlışlarının bulunduğu ise bir gerçektir. Ancak, söz konusu yanlışların nüshadan nüshaya farklılık göstermesi yazardan değil Arapçayı bilmeyen ya da az bilen nâsihlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Habbetü'l-Mahabbe, Derviş Mehmet b. Mehmed el-Konevî tarafından şerhedilmiştir. Bu şerhin (1037/1627) tarihli bir nüshası İst. Üniv. Ktp. A. y. 1086'da kayıtlıdır³.

Habbetü'l-Mahabbe, Ahmed Remzi Mevlevî (ö.1944)⁴ tarafından Türkçeye tercüme edilmiş olup H. Selimağa-Hüdâyî 660'da bir yazması bulunmaktadır⁵. Bu tercüme yazma Rasim Deniz tarafından 1982 yılında sadeleştirmeden yayımlanmıştır⁶. *Habbetü'l-Mahabbe* son olarak Ali Çalışır tarafından Necdet Yılmaz'ın çevirisiyle 2002 yılında dipnotlandırılarak yeniden yayımlanmıştır⁷. *Habbetü'l-Mahabbe* ayrıca, 1994 yılında Japon araştırmacı Tarui Hiroshi tarafından Japoncaya çevrilerek *Annals of Association for Middle East Studies* dergisinin dokuzuncu sayısında yayımlanmıştır⁸.

Azîz Mahmud Hüdâyî, kaynak olarak başta Kurân âyetleri olmak üzere bazı hadisi şeriflere baş vurur. Risalede bir defaya mahsus olmak üzere Buharî'yi kaynak gösterir. Bunun dışında kaynak belirtmeksizin bir kaç hadis nakleler. Ay-

rica çeşitli şahıslardan her hangi bir kitap ismi zikretmeksizin “*kale...*” (dedi) diyerek görüş aktarımında bulunur ve görüşlerini aktardığı şahsın ismini zikreder. Bazen “*kale ba’du’l-kibâr*” (bazı büyükler dedi) veya “*kale ba’duhum*” (bazıları dedi) şeklinde isim belirtmeksizin nakil yapar. İsim vererek 19 kişinin görüşünü eserinde aktarır. Bunlar arasında Cüneyd, Sehl b. Abdillâh, Yahya b. Muâz, Ebû Osmân, eş-Şeyh Ebû Abdillâh’ın ikişer defa, geri kalan şahısların ise yalnızca bir kez görüşüne baş vurur. Kimi şahıslardan ise “*kale*” (dedi) ifadesini kullanmaksızın “*hakâ*” (anlattı), “*enşede*” (söyledi) ve “*kâne*” (idi) sözleriyle aktarımında bulunur. Üç yerde “*yukâlu*” (denilir ki,) ifadesiyle başkalarının görüşlerini zikreder. Kendi görüşünü ise “*va’lem*” (bil ki,) ifadesiyle açıklar.

Habbetü’l-Mahabbe Aziz Mahmud Hüdâyî’nin sevenlere hitaben kaleme aldığı ve adını sevgi tohumu (taneciği) olarak koyduğu risalesidir. Hüdâyî risalesini; Allah sevgisi, Rasulullah sevgisi ve Ehl-i Beyt sevgisi olmak üzere üç kısımda ele alır. Aşağıda, *Habbetü’l-Mahabbe*’nin günümüz insanının anlayabileceği bir dille tarafımdan yapılan yeni çevirisini sunuyorum.

Sevgi Tohumu

Bismillahirrahmanirrahim

“Filizini yaran, onu güçlendiren, kalınlaştıran ve dimdik ayakta duran” ekin misali sevdiği ve seçkin kıldığı kimselerin kalbinde sevgi tohumunu yeşerten Allah’a hamdolsun. “Sonra ona yaklaşan ve sarkan, yayın iki ucu kadar veya daha yakın olan” sevgiliye, Onun âline, ahabına ve Allah’tan kendilerine güzellik geçen sevenlerine salat ve selam olsun. Bu, sevenlere hitaben yazdığım ve adını sevgi tohumu olarak koyduğum bir risaledir. Çünkü o, her bir başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren bir tohum gibidir. Allah’a ulaşmaya vesile olmasını ümit ettiğim bölümlerden oluşmaktadır. Başarı Allah’tandır.

Birinci Bölüm

Allah sevgisini ele almaktadır. Allah onları, onlar da Allah’ı severler. Allah onları herhangi bir sebebe bağlı kalmaksızın inâyeti gereği sever. Onlar ise Allah’ı herhangi bir sıfatından dolayı değil zatı için severler. Zira sıfatları sevmek tecelli edişine göre farklılık gösterebilir. Nitekim Allah’ın Latîf sıfatını seven kimse de ona kahr sıfatıyla tecelli etmesi durumunda sevgiden eser kalmaz. Keza, mün’im sıfatını sevenin sevgisi müntekim sıfatıyla tecelli ettiğinde yok olur gider. Öte yandan Allah’ın zatını sevmek kalıcı olup farklı tecellilerle değişmez. Böyle bir sevgiye sahip olan kimse nimete kavuşunca şükrettiği gibi, sıkıntı karşısında da şükreder. Hâlbuki sıfatları seven kimse sıkıntı durumunda şükretmez sabreder. Bu konuda Yahya b. Mu’âz şöyle der: Esasen sevgi; iyilikle artmaz, sıkıntıyla eksilmez. Denilir ki, kulların sevgisi konusunda üç derece vardır:

Birincisi

Avâmın (sıradan kimselerin) sevgisi. Bu sevgi, nimeti ve iyiliği görmekten kaynaklanır. Böyle bir sevgiye sahip olan kimse mükâfatını arzular, ateşten korkar.

İkincisi

Havasın (seçkin kulların) sevgisi. Mükemmelliği gözlemlemekten kaynaklanır. Bu tarz, ‘Allah’a mükâfatını beklemezsiniz onu yüceltmek için ibadet edeceğim.’ sözünde olduğu gibi Allah’ı yüceltmeye yönelik bir sevgidir. Böyle bir sevgiye sahip olan kimse kalbini kâh Allah’ın cemali kâh celâliyle meşgul edeceğinden O’ndan başkasını kalbinden atmak zorundadır.

Üçüncüsü

Ehassu’l-havâsın (en seçkin kulların) sevgisi. Kulun ulaşabileceği en yüce gayedir. Bu sevgi, “*gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim, bu nedenle tanınmak için mahlûkâtı yarattım.*” sırrındaki Hakk’ın ezeli sevgisinden kaynaklanan cezbelerden gelmektedir. Bu derece, ilki fiillerden, ikincisi sıfatlardan kaynaklanan diğer iki dereceden farklıdır.

Üçüncü derecedeki ehassu’l-havâs olanlar “*kendilerine bizden bir iyilik geçenler*” (21. Enbiyâ, 101) âyetinde belirtildiği gibi ilk inâyet gereği Allah’ı kemaliyle bilenlerdir. Allah bu âyette ezeli sevgisinden bahsetmiş ve inâyeti gereği onlar O’nu sevmeden O, onları sevmiştir.

Ubeydullah b. Hasen şöyle demiştir: Benim Rum bir cariyem vardı. Bazı geceler bende uyurdu. Bir keresinde onu aradım ama bulamadım. Bunun üzerine kalktım sağa sola baktım. Derken onu secdede: “Allah’ım bana olan sevginle beni bağışla” diye dua ederken buldum. Bunun üzerine öyle deme, “Sana olan sevgimle beni bağışla.” diye dua et dedim. O da bana şu cevabı verdi: “O, sevgisiyle şirkten kurtarıp İslam’a ulaştırdı beni. Çoğu insanlar uyurken sevgisiyle uykudan uyandırdı beni.” Bunların Allah’a olan sevgisi sebepsizdir. Allah onları Adem’den var edince sevgisi kalplerine tecelli etti. Bu sevgi onları cezbederek kendilerini unutturdu. Dolayısıyla onlar, dünyaya bu özellikleriyle geldiler. Gücüyle odunu yok eden, ancak hiç bir şey olmamış gibi varlığını sürdüren ateş misali, baskınlığına rağmen sevne zarar vermeyerek varlığını devam ettirmesi sevginin espirisidir. Çünkü sevgi her şeyi yok eder.

Rivâyet olunur ki, birisi Şeyh Ebû Sa’îd’in huzurunda “*O, onları, anlar da O’nu severler*” (el-Bakara 2/165) âyetini okudu. Bunun üzerine şeyh kâinattaki her şey onun yaratması olması nedeniyle Allah yalnızca kendini sever dedi. Zira yaratıcı yarattığını övdüğünde kendini övmüş olur. Bu durumda sevgi O’nu aşmaz. Dolayısıyla O, sadece kendini sevmiş olur.

Cüneyd-i Bağdâdî es-Serî’nin şöyle dediğini nakleder: İki kişi arasındaki sevgi, biri diğerine “Ey ben!” diye seslenirse geçerli olur.

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin bir eserinin cildi

Semnûn sevgiden söz edince mescidin lambalarının kırıldığı rivâyet olunur. İbrahim b. Fâtik şöyle demiştir: Semnûn'un sevgiden söz ettiğini işittim. Derken yanına küçük bir kuş geldi. Ona yaklaştıkça yaklaştı ve önünde durdu. Sonra kan gelinceye kadar gagasıyla toprağa vurdu ve öldü.

Semnûn sevgiyi marifete, diğerleri ise marifeti sevgiye tercih ederdi. Doğrusu sevgi, muhakkiklerin gözünde lezzette yok olmak; marifet ise hayretle izlemek ve heybette yok olmaktır.

Bazı büyükler "sevgi, fenâ ve mahvın başlangıcıdır" demişlerdir. Mahv üç derecedir.

- Fiillerin Hakk'ın fiilinde yok olması
- Sıfatların Hakk'ın sıfatında yok olması
- Zatın Hakkın zâtında yok olması

Sevgi, avâmın varabileceği derecelerinin sonuncusu, havasın derecelerinin başlangıcıdır. Kendilerine Allah'tan bir iyilik gelenlerin dışında kalanlar ve yokluk vadisinde olanlar havasın zayıflarıdır. Sevenler sevdiğine halisâne hizmet eden kullardır. Onların dışında kalanlar bir amaç veya bir bedel için çalışan ücretlilerdir. Sevgi, yakınlığa götüren tam bağımlılık ve zâti secdeyi ifade eder. Allah c.c. şöyle buyurur: "*secde et ve yaklaş*" (el-Alak 96/19) Bunun üzerine Hz. Peygamber söz konusu secdede "Cezalandırmandan affına, öfkenden rızana, senden sana sığınırım." diyerek fiiller, sıfatlar ve zatın yok olma derecelerine işaret etmiştir.

Şunu bil ki, sevgi ağacı gönül bahçelerinde yeşerir. Gaybı bilenin ihsan ve kerem havuzunda gelişir. Bu konuda kudsi hadiste şöyle buyrulmuştur: "*Gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim, bu nedenle tanınmak için mahlukatı yarattım.*"

Onlara beni tanımaları için nimetlerimle yaklaştım ” Zâti ilahi aynu'l-cem¹⁹ ve gayb âleminde gizli olan kemalâtını göstermek istedi. Bunları havâsa bahşetti ve şuhûd âleminde var etti. Sıfatlarını görünce kendisini tanımaları için nimeti ve külfetiyle onları sınadı. Böylece başlangıçta maden ve hazine oldukları gibi sonunda da ona yardımcı olmalarını murad etti. Sevgi Allah'tan gelen ve ona dönecek olan bir hakikattir. “İyi biliniz ki, işler ona döner.” (eş-Şûra 42/53) O, seven, sevilen; isteyen, istenilendir. Denilir ki, sevdiğini söylemek kolay, ama sevginin gereğini yapmak zordur.

Bu konudaki samimiyet belirtileri şunlardır:

- Aradaki perdeden kurtulmak için ölümden nefret etmemektir. Çünkü gerçek anlamda seven kimse sevgilisine ulaşmaktan hoşlanmazlık etmez.
- Allah'ın rızasını nefsinin arzularına tercih etmesidir.
- Allah'ı zikretmeyi sevmesidir. Çünkü seven sevdiğini çokça hatırlar ve anar.
- Allah'a ve rasûlüne atfedilen her şeyi sevmesidir. Zira sevgi arttıkça O'nun tarafından yaratılan ve var edilen her şeyi gerçek sevgilinin yaratması olduğundan sever.
- Sevgiliyle yalnız kalması ve ona münacât etmesidir.

Yahya b. Muâz şöyle der: “Sevdiğini iddia edip de haddini bilmeyen yalancıdır.”

Cüneyd-i Bağdadî şöyle der: “Sevgi gerçek olursa aradaki resmiyet kalkar.”

Üstad Ebû Ali bu bağlamda şu beyti okur:

Olursa sevgi, bir toplulukta samimi
Sürerse dostluk resmiyete ne hacet!

O ayrıca şöyle derdi: “Müşfik bir babanın çocuğuna saygı ifadesiyle seslendiği görülmez. Nitekim o, çocuğuna adıyla seslenirken başkaları ona saygıyla hitap etmek zorunda kalırlar.”

Sehl: “Sevgi, canı gönülden itaat etmek, muhalefeti bırakmaktır.” der.

Bazıları: “Sevgi, sevdiğin şeyin, sevdiğin kimsenin olmasını istemendir.” demişlerdir.

Denilir ki, “Sevgi, sevdiğini, sahip olduğun her şeye tercih etmendir.”

Keza denilir ki, “Sevgi, birlikte ve ayrılıkta sevdiğinle uyum içinde olmaktır.”

Ebû Abdillâh el-Kureşî sevginin hakikatini şu sözlerle açıklar: Gerçek sevgi, kendinde bir şey kalmayacak şekilde sevdiğine bütünüünü vermendir.

Ebû Saîd el-Harrâz birgün rüyasında Hz. Peygamberi görür ve “*ey Allah'ın elçisi beni mazur gör. Allah'a olan sevgim seni sevmeme engel oldu*” der. Bunun üzerine Hz. Peygamber “*Kim Allah'ı severse beni sevmiş olur*” der. Allah c.c. Hz. İsa'ya şöyle vahyeder: “*Ben kullarımdan birinin kalbine bakıp da onda dünya ve ahiret sevgisi bulamazsam onu kendi sevgimle doldururum.*”

Sevenlerden biri şöyle anlatır: “Altın ve gümüşten elbiseleri olan kırk huri bana havada göründü. Onlara bir kere baktım. Bunun üzerine kırk gün kınandım. Sonra onlardan daha güzel seksen huri göründü ve bana ‘bunlara bak’ dedi. Hemen secdeye kapanarak ‘Allahım! Senden başka her şeyden sana sığınırım.

Benim bunlara ihtiyacım yok' diye dua ettim ve onları benden uzaklaştırana kadar yalvarmayı sürdürdüm.”

Ebû Hafs toplumdaki bozukluğun genellikle üç şeyden kaynaklandığını belirtir: Ariflerin fıska, sevenlerin sadakatsizliği ve müritlerin yalancılığı.

Ebû Osmân, Ariflerin fıska dünyaya işleriyle meşgul olmak ve onlardan söz etmek; sevenlerin sadakatsizliğini kendi hevalarını Allah'ın rızasına tercih etmek; müritlerin yalancılığını ise kulları anmak ve onları görmeyen Allah'ı anmak ve onu görmeye baskın olması şeklinde açıklar.

Ebû Hureyre, Hz. Peygamber'in "Kim Allah'a kavuşmak isterse Allah da ona kavuşmak ister; kim Allah'a kavuşmayı istemezse, Allah da ona kavuşmak istemez." dediğini nakleder, ayrıca Hz. Peygamberden şunu da rivâyet eder: "Allah bir kulunu severse Cebrail'e ben falanı sevdim sen de sev der. Bunun üzerine Cebrail de onu sever ve semada bulunanlara Allah falanı seviyor, siz de onu sevin diye seslenir. Onlar da onu severler. Daha sonra Allah o kulunun yeryüzünde de kabul görmesini sağlar."

İkinci Bölüm

Rasulullah sevgisiyle ilgilidir. Allah c.c. Kur'an'da şöyle buyurur: "De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin" (Al-i İmrân 3/31) Hz. Peygamber, sevginin kutbu ve timsalidir. Bu nedenle Allah'ın sevgilisi, öncekilerin ve sonrakilerin efendisidir. Allah'ı sevdiğini iddia eden herkesin ona tabi olması gerekir. Zira, sevgilinin sevdiği sevgilidir. Kuşkusuz Hz. Peygamber'e tabi olmak söz, fiil, ahlâk, davranış ve inanç olarak onun yolunu izlemektir. Hz. Peygamber'in yolundan nasibi olmayanın sevgiden nasibi nasıl olabilir? O'na gerçekten tabi olanın gizlisi, açığı, kalbi ve nefsi Hz. Peygamber'in gizlisine, açığına, kalbine ve nefesine uyar. Dolayısıyla Allah onun kalbine sevgisini yerleştirir. Bu sevginin nuru Hz. Peygamber'in batınından ona geçer. Böylece o kişi, Allah'ın sevgilisi ve seveni olur. Bütün âlem tek bir insan, dünyadaki insanlar da o insanın organları mesabesindedir. Onların arasından sevenler organlar arasındaki göz gibidir. Allah sevgi bahşettiği kimseye kendisini görme (şuhûd) mertebesini verir ve eşyada nasıl zuhur ettiğini göstererek nimetlendirir onu. Böylece o kimse Rabbinden ve O'nun tecellilerinden başkasını sevmez. Zira bütün yaratılmışlar Hakk'ın tecelli sahnesidir. Bu durum Hak ile halk arasında gizlidir. Nitekim, "O bağıslayandır, sevendir." (Burûc 85/14) âyetinde Allah'ın, bağıslayan (gafûr) ismini seven (vedûd) ismiyle birlikte zikretmesi söz konusu gizlilikten dolayıdır.

Örneğin "Kays, Leyla'yı sevdi." denilir. Hâlbuki o, gerçek sevgiliden başkasını sevemez.

Şeyhu'l-Ekber Muhiddîn İbnu'l-Arabî şöyle der: "İnsan birini görüp sevebilir. Hâlbuki onun ne kim olduğunu, ne adını, ne de yaşadığı yeri bilir. Bizzat bu sevgi ona, ismini ve yaşadığı yeri öğrenmeyi gerekli kılar. Öyle ki, sevdiğiyle adıyla ve sanıyla yokluğunda beraber olur, görmeyince sorar başkalarından onu. Allah'a olan sevgimiz de böyledir. Onu tecelli ettiği şeylerde severiz. Zatını bilme-

yiz ama severiz ismini. Belki de ismini bilmeden severiz onu. Yarattılanın ise kendisini tanır, belki de severiz onu, bilmeden ismini. Sevgi, sevileni tanımayı gerekli kılar. Kimimiz O'nu dünyada tanır, kimimiz tanımadan severek ölür. Perde aralandığında ise sadece Allah'ı sevdiğini anlar.

Sevenler dört çeşittir:

1. Sevgisi ruhanî ve zâtî olanlar. Bunların ruhları, ehadiyet mertebesine yakınlıkları ve vahidiyet mertebesine denklikleri nedeniyle ezelden beri uyum içerisindedir. Bu hususta Hz. Peygamber “*Birbirlerini tanıyan ruhlar uyum içerisinde olurlar*” demiştir. Bu şekilde yaratılanlar yakınlık hâlinde oldukları vatanlarına (ehadiyet mertebesine) özlem duyarlar. Hakk'a yönelerek (tanınmalarını engelleyecek) giysilerden arınırlar. Karşılaştıklarında birbirlerini tanırlar. Tanıyınca da, aslî uyumları, benzer özellikleri, gidişat ve yöntemlerindeki örtüşme nedeniyle birbirlerini severler. Böylece her biri diğerinden davranış, bilgi ve gerçek vatanı yâd etmede yararlanır. Mükemmel ve gerçek olan sevgi türü budur. Peygamberler, evliyalar, asfiyalar ve şehitlerin sevgisi bu kabildendir.

2. Sevgisi kalbî olanlar. Bu tür sevgi, vasıflar ve ahlâklardaki uyum, akide ve Salih amellerdeki benzerlikten kaynaklanmaktadır. Salihler ve ebrârın sevgisi ile ariflerin ve evliyaların onlara olan muhabbeti, ayrıca peygamberlerin ümmetlerine olan sevgisi bu kabildendir.

3. Sevgisi nefsi olanlar. Bu tür sevgi, duygusal lezzetler ile cüzî gayelere dayanmaktadır. Eşlerin birbirlerine olan sevgileriyle, şehvet gidermek ve para kazanmakta birbirlerine yardım eden facirlerin, fasıkların ve dalalet ehlinin sevgileri bu kabildendir.

4. Sevgisi aklî olanlar. Bu tür sevgi, yaşam şartları ve dünya işlerini kolaylaştırmaya dayanır. Tüccarlar, zanaatkârlar ile yardım olunanın yardım edene sevgisi bu kabildendir.

Bunlardan son ikisi geçici bir gaye için olduğundan yok olmaya mahkûmdur. Zira geçici bir gaye ve batıl bir amaç için olan bütün sevgiler nedeni ortadan kalkınca yok olur gider. Bu yüzden Allah c.c. “*O gün müttekiler dışında kalan dostlar birbirlerine düşman olurlar.*” (ez-Zuhruf 43/67) buyurmaktadır. Dünya ehlinde baskın olan sevgi türü bu ikisinden biridir. Öte yandan yüce gayeye ulaşan kâmil müttekiler ise ilk olarak günahlardan, ikinci olarak boş şeylerden, üçüncü olarak fiillerden, dördüncü olarak sıfatlardan ve son olarak da kendi benliklerinden arınırlar da geriye kendilerini alıkoyacak ve Allah'a olan sevgilerini bozacak hiç bir şey kalmaz. Bunlar çok nadir ve son derece değerlidirler. Allah'ta birbirlerini seven (mütehâbbûne fillah) ilk grup bunlardan oluşur.

Allah için seven (mütehâbbûne lillâh) ikinci grup ise takvanın zahiriyle yetinip sevap kazanmak ve Allah'ın rızasını elde etmek için günahlardan sakınan ve Allah'ın azabından korkanlardır. Bazıları “*Zevklere düşkünlük güzel gösterildi.*” (Âl-i İmrân 3/14) âyetiyle ilgili olarak Allah'ın insanları üç grupta yarattığını söylemişlerdir:

1. Avâm: Bunlar nefis erbâbıdır. Heva ve heveslerini ön planda tutarlar.

2. Havâs: Bunlar gönül erbâbıdır. Hidâyet ve takvayı ön planda tutarlar.

3. Ehasu'l-havâs: Bunlar maneviyat (rûh) erbâbıdır. Sevgi ve özlemi ön planda tutarlar.

Sehl b. Abdillâh "Allah'ı gerçekten sevenler, Hz. Peygamber'e davranış, fiil ve sözlerinde uyan kimselerdir." demiştir.

İbn Atâ, "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olunuz" (Âl-i İmrân 3/31) âyetini yorumlarken " yüce nuru (en-nuru'l-a'lâ) göremeyenlere, yakın nuru (en-nuru'l-ednâ) istemeyi emretmektedir." demiştir.

Şeyh Ebû Abdirrahman es-Sülemî "yüce nura ancak yakın nuru kendisine rehber edinen ulaşır. Kim, yakın nurun edebiyatla edeplenmeyi ve ona tabi olmayı yüce nura ulaşmak için ilke edinmezse iki nurdan da mahrum olur ve gaflet elbisesini giyer" demiştir.

Öte yandan Ebû Osmân söz konusu âyeti şöyle yorumlamıştır: Habibime uyarak bana olan sevginizdeki samimiyetinizi ortaya koyunuz. Çünkü benim sevgime ancak onu sever ve ona tabi olursanız ulaşabilirsiniz. Zira onun sünneti yüce sevgiliye ulaştırır.

Muhammed b. el-Fadl ise bu âyetle ilgili olarak şunları söyler: "Açıktan ya da gizli olarak Hz. Peygamber'in sünnetine aykırı davranan veya en ufak bir şeyde ona tabi olmayı terk eden kimsenin sevgiyle ilgisi olamaz. Zira tabi olmak, O'na hiç bir şeyde muhalefet etmemekle gerçekleşir.

Bazı büyükler Hz. Peygamber'in sevginin îmanın şartı olduğunu belirttiğini rivâyet etmişlerdir.

Bir defasında Ebû Zer b. El-Akîlî Hz. Peygamber'e Ey Allah'ın elçisi îman nedir? diye sorar. Hz. Peygamber ona "Allah ve rasulünü her şeyden daha fazla sevmendir." şeklinde cevap verir.

Buharî Abdullah b. Hişâm'dan Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivâyet eder: "Hz. Peygamber ile beraberdik. Ömer'in elini tuttu. Bunun üzerine Ömer ona:

- Ey Allah'ın elçisi sen, kendim dışında her şeyden bana daha sevimlisin dedi.

H. Peygamber ona:

- Hayır, Allah'a yemin olsun ki, ben sana kendinden daha sevimli olmadıkça olmaz dedi.

Ömer:

- Ey Allah'ın elçisi! Şimdi sen bana, vallahi kendimden daha sevimlisin.

H. Peygamber:

- Şimdi oldu ey Ömer! Yani îmanın kâmil oldu dedi.

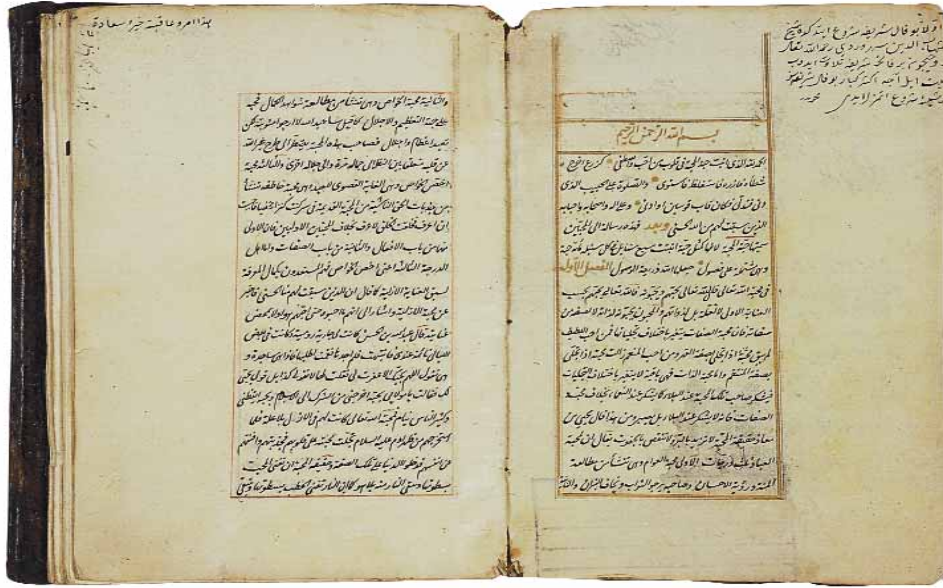
H. Peygamber'e üç şekilde tâbi olunur:

Birincisi, mü'minlerin avâmının tâbi olması, bu, fiillerinde olur.

İkincisi, havasın tâbi olması, bu, ahlâkında olur.

Üçüncüsü, ehasu'l-havasın tâbi olması, bu, ahvâlinde olur.

Kuşkusuz sevgi güneşi ezel doğusundan ve 'gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim' noktasından doğduğunda ariflerin kalplerini aydınlattı ve 'tanınmak için mahlûkatı yarattım' nuru ortaya çıktı. Böylece yeryüzü, yaratıcısının nuruyla aydınlandı. Ma-

Aziz Mahmud Hüdâyi'nin Habbetül-mahabbe isimli eserinin beşlangıcı

rifet ehli olan avâma *'salih amel işleyerek ve çirkin fiillerden sakınarak bana tabi olunuz ki, Allah da rahmetiyle ve fiillerde tecelli etmesiyle sizi sevsin'* dedi. Havâsa *'güzel ahlâkla ve sıfatları yok etmekle bana tabi olunuz ki, Allah da sizi fazlı keremi ve sıfatlarda tecellisiyle sevsin.'* dedi. Ehasu'l-havâsa ise *'bedeninizi ve zatınızı yok sayın ki, Allah da sizi ezeli sevgi cezbeleri ve zatının tecellisiyle sevsin.'* dedi.

Üçüncü Bölüm

Hz. Peygamberin ehl-i beytini ve akrabalarını sevmekle ilgilidir. Allah âyette şöyle buyurur: *"De ki, ben akrabalarımın sevgi dışında bir karşılık (ücret) istemiyorum"* (eş-Şûrâ 42/23) Âyetteki istisna Hz. Peygamber'in yakınlarını sevmekle ilgili olup, herhangi bir ücretin söz konusu olamayacağını belirtmektedir. Çünkü Hz Peygamber'in yakınlarını sevmenin karşılığı kurtuluşlarının sebebi olmasından sevenlere aittir. Zira sevgi, mahşerde bir arada olmalarını sağlayacak olan rûhî uyumu gerektirir. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurur: *"Kişi sevdiğiyle haşrolunur."* Dolayısıyla Hz. Peygamber için bir ücret söz konusu değildir. Rûhu temiz olmayan ve Hz. Peygamber'in yakınlarına uzak olan kimse onları sevemeyeceği gibi, sevmeye güç yetiremez de. Öte yandan tevhid ehlinden rûhu aydınlanan, Allah'ı bilen ve seven kimsenin onları sevmemesi mümkün olamaz. Onları ancak Allah ve Rasülünü seven ve Allah ve Rasülü tarafından sevilenler severler. Eğer ezelde Allah tarafından sevilmiş olsalardı Hz. Peygamber onları sevmezdi. Zira Hz. Peygamber'in sevgisi aynı'l-cem' de olduktan sonra sureti tafsilde Allah'ın sevgisinin aynısidir.

Yukarıdaki âyet indiğinde 'bizim sevmemiz gereken yakınların kimdir?' sorusuna Hz. Peygamber'in: Ali, Fatıma ve iki çocuğudur cevabını verdiği rivâyet olunur. Bu yüzden Hz. Peygamberin pak soyunu sevmek gerekir.

Allah'ın elçisi şöyle buyurur: "Kim, Muhammed'in akrabalarını (âlini) severek ölürse şehit olur. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse bağışlanmış olarak ölür. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse tövbe etmiş olarak ölür. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse kâmil mümin olarak ölür. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse ölüm meleği daha sonra da münker-nekir kendisini cennetle mücedeler. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse gelinin damadın evine götürüldüğü gibi cennete götürülür. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse mezarından cennete iki kapı açılır. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse rahmet meleklerinin yörüngesi kadar Allah kabrini genişletilir. Kim, Muhammed'in akrabalarını severek ölürse ehl-i sünnet ve'l-cemaat üzerine ölür. Kim, Muhammed'in akrabalarına buğuz ederek ölürse kıyamet günü alında 'Allah'ın rahmetinden ümit kesmiş' yazısı ile gelir. Kim, Muhammed'in akrabalarına buğuz ederek ölürse kafir olarak ölür. Kim, Muhammed'in akrabalarına buğuz ederek ölürse cennetin kokusunu alamaz."

Mikdâd b. Esved Hz. Peygamber'in şöyle dediğini nakleder: Muhammed'in âlini tanımak cehennemden kurtuluştur. Onları sevmek sıradan geçmeye ruhsattır. Onlara olan dostluk azaptan korur. Âl-i Muhammed'i tanımak, onların haklarının gereklerini bilmek demektir. Kim, âl-i Muhammed'in saygınlığını korur ve hukukunu gözetirse, bu tanıma ateşten kurtulmaya vesile olur. Hz. Peygamber'in âline dostluktan maksat, düşmanlığın zıttı olan dostluktur. Ayrıca dostluk, sadakat ve yardım demektir. Onlara sadık olmak ve yardımda bulunmak azaptan kurtuluş nedenidir.

Hz. Peygamber şöyle buyurur:

"Ehl-i beytime zulmeden ve benim saygınlığıma gölge düşürene cennet haram kılınır. Abdulmuttalip oğullarından birine iyilik yapan karşılığını görmezse ben kıyamette onunla karşılaştığımda karşılığını öderim."

Hz. Peygamber şöyle derdi:

"Bir topluluğun ileri geleni size gelirse ona saygı gösteriniz."

Hz. Peygamber'in âlinden daha saygın kimse yoktur. Onların hepsi büyüktür, yücedir. Aksi bir durum söz konusu olamaz.

Damîra, Ömer b. Abdilaziz'in Hz. Hüseyin'in soyundan birine: "Kapımda bekleme! Çünkü ben sana izin verilmeyip kapımda beklemen karşısında Allah'tan utanırım." dediğini nakletmiştir.

Bazı ileri gelenler:

"Seyyidlerin çok olduğu yerde oturmam. Çünkü onların hepsi son derece asildir. Bu yüzden onlara gereği gibi saygı gösteremem." demiştir.

Ebû Hanife'nin bir dersinde tekrar tekrar ayağa kalkıp oturduğu rivâyet olunur. Sebebi sorulduğunda "Dışarıda çocuklarla oynayan Hz. Ali soyundan bir çocuk var. Her gördüğümde saygıdan ayağa kalkıyorum." der.

Bağdat'ta elinde bir miktar malı olan bir tüccar vardı. Bir gün cemaatle namaz

kıldıktan sonra Hz. Ali evladından biri kalkıp bir kızım var evlendirmek istiyorum. Dedem Muhammed hakkına çeyizine yetecek bir miktar para verin dedi. Tüccar beş yüz dirhemlik sermayesini adama verdi. Gece rüyasında Hz. Peygamber'i gördü. Hz. Peygamber ona ey delikanlı bana hediye ettiğin şey ulaştı. Belh'e git orada Abdullah b. Tahir'e *"Hz. Peygamber sana selam ediyor ve benden alacağı olan bir dostunu sana gönderiyor. Ona beş yüz dinar öde."* de. Adam uykudan kalkınca durumu eşine bildirdi. Kadın, *"Sen Belh'den dönünceye kadar bizim geçimimizi kim sağlayacak?"* diye sorar. Bunun üzerine tüccar fırıncı komşusuna giderek *"Ben yokken aileme yiyeceğini verirsiniz dönünce her dirhem için bir dinar ödeyeceğim."* der. Fırıncı tüccara *"Sana Belh'e gitmeni emreden bize de sen dönene kadar ailenin nafakasını sağlamamızı emretti."* der. Tüccar Belh'e gitmek üzere yola koyulur, oraya yaklaştığında Abdullah b. Tahir onu *"Rasûl'ün elçisi hoş geldin"* diyerek karşılar ve seni gönderen bize seni ağırlamamızı emretti der. Abdullah b. Tahir tüccarı üç gün misafir eder ve ona Rasûl'ün elçisi olması nedeniyle beş yüz dinar öder. Sonra, evine sağ salim götürmeleri için bir grup adamını onunla birlikte gönderir.

Ebû Muhammed el-Makdisî şöyle rivâyet eder: Hz. Ali soyundan yetim çocukları olan fakir bir hanım onlarla birlikte Semerkant'a gider. Oraya vardıklarında çocuklarını mescide bırakır ve kendisi yiyecek bulmak için ayrılır. Oranın ileri geleni olan bir müslümanla karşılaşır. Ona durumunu bildirir, bir gecelik yiyecek ister ve kendisinin Hz. Ali soyundan olduğunu ifade eder. Adam ondan, Hz. Ali soyundan olduğunu kanıtlamasını ister. Kadın burada beni tanıyan yok der. Adam, kadını bırakır çeker gider. Sonra kadın bir mecusiye rastlar, durumunu bildirir. Mecusî ona para ve giyecek verir ayrıca iyi davranır. Kadının karşılaştığı müslüman rüyasında kıyametin koptuğunu ve Livâu'l-Hamd'ın Hz. Peygamberin başının üstünde olduğunu görür. Derken yeşil zümrülden bir saray gözüne ilişir. Hz. Peygamber'e bu sarayın kime ait olduğunu sorar. O da sarayın muvahhit bir müslümana ait olduğunu söyler. Adam ben müslümanım der. Bunun üzerine Hz. Peygamber ondan müslüman olduğunu kanıtlamasını ister. Adam uyanır saçını başını yolar. Mecusiye gider ve kadının nerede olduğunu sorar. O da evinde olduğunu belirtir. Adam mecusiye bin dinar vereyim onu bana ver der. Mecusi reddeder ve şöyle der: *"Gördüğün o saray benim, Allah bu kadının hatırına bana ve aileme müslüman olmayı nasip etti. Hz. Peygamber'i rüyamda gördüm bana bu saray senin ve sen cennet ehlisin dedi."*

Rivâyet olunur ki, Abdullah b. Tahir'e bir hırsız musallat olur, bir türlü onu ele geçiremez. Bir kış günü hırsız arkadaşlarıyla bir beldeye girer. Orada kalırlar. Bir gün kapılarından Hz. Ali evladından fakir bir kadın geçer ve onlardan bir şeyler ister. Kadına içeri girmesini, orada kadınların olduğunu söylerler. İçeri girince onu taciz ederler. Kadın kendini korumaya çalışır ve ben Hz. Ali soyundayım der. Elebaşılı bunu duyunca ona koşar, para verir ve ondan dedesine şikâyet etmemesini ister. Derken Abdullah b. Tahir bunları yakalar ve ertesi gün idam etmek üzere hapse atar. Rüyasında Hz. Peygamber'in hırsızların elebaşısı için şefaathçi olduğunu görür. Uyanır tekrar uyur, aynı şeyi üç kez görür. Bunun üzerine hırsızlı hapisten çıkarır ve ona bugünlerde iyi bir şey yapıp yapmadığı-

nı sorar. Hırsız Hz. Ali soyundan olan kadından bahseder. Bunun üzerine Abdullah b. Tahir, müjdeler olsun Hz. Peygamber senin için şefaathçi oldu der. Hırsız ağlamaya başlar ve bu kadarı bile Hz. Peygamber'e gizli kalmıyorsa işlediğim büyük günahlar nasıl gizli kalır? der ve tövbe eder, ibadete başlar.

Şunu iyi bil ki, yakınlık tîniyet ve dinden olmak üzere iki türdür. Tîniyetten olan yakınlık soy ile olur. Dinden gelen yakınlık ise ruhların uyuşumu, ahlâk benzerliği ve salih amellerdeki uyum ile olur. Dolayısıyla sülûk ehli ve Hz. Peygamber'e tabi olan muttekiler onun ehl-i beytinden ve yakınlarındandır. Enes r.a. şöyle rivâyet eder: Hz. Peygamber'e sorulur:

- Ey Allah'ın elçisi! Muhammed'in âli kimdir?

Bu soruya Hz. Peygamber şöyle cevap verir:

- Bana sizden önce müslümanlardan kimsenin sormadığı çok önemli bir şey sordunuz. Her mütteki, Muhammed âlindedir.

İyâs b. Seleme b. Ekva' babasından Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivâyet eder: Yıldızlar semanın güvencesi, ehl-i beytim ise ümmetimin güvencesidir.

Şeyh Ebû Abdillâh şöyle der:

"Hz. Peygamber'in ehl-i beyti kendisinden sonra onun yolunu izleyenlerdir. Onlar sıddıklardır. Onların hatırına insanlar belâlardan korunur, yağmur yağdırılır ve rızıklandırılırlar. Onlardan biri öldüğünde Allah onun yerini alacak bir başkasını yaratır. Onlar bizzat Allah tarafından seçilen, ahlâkları değiştirilen ve arındırılan peygamber halefleridir. Herhangi biri öldüğünde Allah yetiştirdiği bir başkasının onun yerini almasını sağlar. Onlar Muhammed ümmetinden olup diğer insanlara çokça oruç tutma ve namaz kılma ile değil güzel ahlâk, takva, bütün müslümanları içtenlikle sevmek ve Allah rızası için insanlara öğüt verme ile üstün olmuşlardır.

Büyüklerden biri şöyle der: "Kimi insanlar bir makam elde etmek için riyazât ve mücahede ile yorulurlar. Halbuki onlar gönül ehli birinin gönlünde hizmet veya her hangi bir hasletle yer etse yorulmadan maksat hasıl olur. Çünkü bu grubun kalpleri ilahî nazarın tecelli ettiği yerlerdir. Dolayısıyla o da bu nazardan nasiplenmiş olur."

Ayrıca aynı büyük zat: "dualarınızı günahdan arındırılmış bir dille yapın! der. Yani, size dua etmeleri için evliyâullah'a karşı mütevazı olunuz ve onlardan yardım isteyiniz. Çünkü onların dilleri pakdır.

Netice olarak:

- Allah'ı seviniz,
- Alemlerin Rabb'inin sevgilisi olan peygamberlerin efendisini seviniz,
- Hz. Peygamber'in âlini, ashabını ve tabiileri seviniz,
- Ve onların din kardeşlerini seviniz.

DİPNOTLAR

¹ İstanbul kütüphanelerinde bulunan nüshalar şunlardır: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Ef. (1836 / 77-85), (1912 / 79-84); Süleymaniye Kütüphanesi Halef Ef. (93), Hacı Mahmut Ef. (2781 / 13-24), Esad Ef. (3245 / 8 v., 3789 / 112-121, 1761 / 60-68, 3792 / 223-227, 1654 / 179-186, 3762 / 181-184), Selimağa – Hüdâyî Ef. (660 / 11 v., 271 / 9 v.), Hüsnü Paşa (812 / 146-156), Hacı Beşir Ağa, (653 / 92-99), Pertev Paşa (643 / 71-77, 622 / 171-179, 607 / 13 v.), Şehit Ali Paşa (1359 / 98-105), Lala İsmail Paşa (693 / 7 v.), İbrahim Ef. (877 / 44-52); Köprülü Kütüphanesi Fazıl Ahmet Paşa (1583 / 130-135).

² Milli Kütüphane'deki iki nüsha: 06 Mil. Yz. A 2688/8, 06 Mil. Yz. A 2904/6. numarada kayıtlıdır.

³ Yılmaz, H. Kâmil, Azîz Mahmud Hüdâyî Hayatı Eserleri Tarikatı, İstanbul 1999, s. 111.

⁴ Hasan Kâmil Yılmaz bu zatın ölüm tarihini 1950 olarak belirtmiştir. bk. a. g. e. Aynı yer; Rasim Deniz ise Mahbûbu'l-Ehibbe'de aynı şahsın ölüm tarihini 1944 olarak zikretmiştir. bk. A. Remzi Akyürek, Mahbûbu'l-Ehibbe, (Neşr: Rasim Deniz) Kayseri 1982.

⁵ Bu tecüme nüsha H. Selimağa – Hüdâyî 660'da kayıtlıdır. bk. H. Kâmil Yılmaz, a. g. e., aynı yer; bk. A. Remzi Akyürek, a. g. e. s. 8.

⁶ a. g. e.

⁷ bk. Azîz Mahmud Hüdâyî, Habbet-ül Muhabbe, Yayımlayan Ali Çalışır, (Çev. Necdet Yılmaz), İstanbul 2002.

⁸ Bu konuda bkz. Aynı eser, s.10.

⁹ Sâlikin her şeyi Allah'tan bilerek halkı yok, Hâlik'i var görmesi hali.